

Praktische duiding RJ-Uiting 2009-2

Accountant moet meer betrokken zijn bij het pensioendossier

Roel Nass en Jack Borremans

De Raad voor de Jaarverslaggeving kiest in haar RJ-uiting 2009-2 van 2 februari jl. voor een trendbreuk met de huidige Richtlijn 271.3: van risico naar verplichtingen. Wordt de inhoud van deze ontwerp-Richtlijn 271.3 Personeelsbeloningen vertaald naar de praktijk van de controlerend accountant, dan leidt dat tot de volgende conclusie. De accountant zal – meer dan onder de huidige Richtlijn – betrokken moeten zijn bij het pensioendossier.

De ontwerp-Richtlijn sluit aan bij de verplichtingen die voortvloeien uit de wettelijke vereisten met betrekking tot pensioenregelingen. De kwalificatie van de pensioenregeling is niet meer van belang. Verplichtingen kunnen immers voortkomen uit zowel toegezegde pensioenregelingen als toegezegde bijdrageregelingen.

Verwerking pensioenregeling

De verwerking van de pensioenregeling is in grote lijnen als volgt. De rechtspersoon moet de premie die aan de pensioenuitvoerder betaald moet worden verantwoord als last in de winst- en verliesrekening. Voor zover de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie nog niet is voldaan, moet deze als verplichting op de balans worden opgenomen. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als een overlopend actief. Daarnaast moet de rechtspersoon beoordelen of – en zo

ja welke – verplichtingen naast de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie op balansdatum bestaan. Als zulke verplichtingen bestaan, moet in de regel een voorziening worden opgenomen; dit is voor de controlepraktijk van belang.

Voor het vaststellen van de verplichtingen staat de financiering van de pensioenaanspraken centraal. Een verplichting ontstaat als deze financiering achter gaat lopen. Zo'n situatie kan zich zowel voordoen in de verhouding tot de pensioenuitvoerder als in de verhouding tot de werknemers.

Verplichtingen aan pensioenuitvoerder

Verplichtingen aan de pensioenuitvoerder vloeien voort uit de uitvoeringsovereenkomst tussen de rechtspersoon en de pensioenuitvoerder. Daarin is geregeld onder welke voorwaarden de pensioenuitvoer-

Voorbeeld 1: contractverlenging

Meestal wordt een contract pas verlengd na afloop van de het voorgaande contract. De risico's zijn tijdelijk gedekt, maar de pensioenuitvoerder staakt de administratieve verwerking. Er wordt een voorschotpremie in rekening gebracht op basis van de premie van het voorgaande jaar, verhoogd met bijvoorbeeld 3%. Zodra de nieuwe contractvoorwaarden (sterftetafel, rekenrente, kostenopslagen) door de pensioenuitvoerder in de administra-

tie zijn verwerkt, vindt een naverrekening plaats. Het verschil moet door de rechtspersoon worden bijbetaald. Als dit over de verslagperiode heen loopt, moet een voorziening worden getroffen. Een cijfervoorbeeld:

Voorschotpremie 2008 op basis van de premie 2007 plus 3%: € 192.000

Feitelijke premie 2008 op basis van nieuwe contractvoorwaarden: € 265.000

De voorziening kan worden gesteld op het verschil van € 73.000.

Voorbeeld 2: een indiensttreding en waardeoverdracht

Een werknemer van 47 jaar treedt in februari 2008 in dienst en dient een verzoek in tot waardeoverdracht. De werknemer accordeert de offerte in december 2008 en de verwerking vindt plaats in 2009. De overdrachtswaarde bedraagt € 47.222, maar de pensioenuitvoerder brengt in de loop van 2009 € 103.969 in rekening. Het verschil van € 56.747 wordt onder meer veroorzaakt door het verschil in contractrente en markrente en komt voor rekening van de rechtspersoon. Voor deze bijbetalingsverplichting moet worden voorzien op de balans.

der de pensioenovereenkomst uitvoert die met de werknemer is gesloten. Belangrijke elementen in de uitvoeringsovereenkomst zijn de wijze waarop de premie wordt vastgesteld, de winstdelingsregeling, de contractduur en de consequenties van verlengingen. In de praktijk bestaan er op de balansdatum verplichtingen naast de premie die aan de pensioenuitvoerder moet worden betaald. De oorzaak van dergelijke verplichtingen ligt in het algemeen in het administratieve proces rondom de pensioenregeling. Zowel bij de rechtspersoon als bij de pensioenuitvoerder kan vertraging ontstaan in de verwerking van mutaties en deze vertraging kan leiden tot boekjaaroverschrijdende afrekeningen. Daarvan zijn veel voorbeelden; wij beperken ons er in deze bijdrage tot twee uit de praktijk van alledag, die echter wel aanzienlijke financiële gevolgen hebben (zie kaders).

Verplichtingen aan de werknemer

Er kan ook sprake zijn van verplichtingen aan de werknemer(s) waarvoor een voorziening moet worden getroffen.

fen. Dit is het geval als de gefinancierde pensioenaanspraak achterblijft bij het niveau van het pensioen waarop de werknemer aanspraak kan maken. Van zo'n verplichting is bijvoorbeeld sprake als er op de balansdatum een salarisverhoging of indexatie is overeengekomen. Ook als die overeenkomst geëffectueerd wordt na de balansdatum. Er moet een voorziening worden opgenomen voor de uitgaven (premie) die daaruit voortvloeien. Deze omstandigheid kan zich voordoen bij salarisverhogingen die bij CAO zijn overeengekomen, bij indexaties die in de verslagperiode zijn vastgesteld, maar ook bij salarisverhogingen of parttime wijzigingen in het verslagjaar die pas per de volgende 1 januari tot een pensioenaanpassing leiden.

Voorbeeld 3: indexatie

In de middelloonregeling van voorbeeld 1 worden de opgebouwde pensioenaanspraken per 1 januari 2009 verhoogd met de inflatie (CPI oktober 2008). De verhoging bedraagt 2,8%. De koopsom daarvoor is per 1 januari 2009 verschuldigd en bedraagt € 67.000. Voor dat bedrag moet een voorziening worden opgenomen.

Ook heel gebruikelijk: in december worden salarisverhogingen toegekend aan werknemers, die per 1 januari daaropvolgend van kracht zullen zijn. Als dat leidt tot een aanpassing van het pensioen over achterliggende dienstjaren, moet een voorziening worden opgenomen.

Consequenties voor controlepraktijk

De ontwerp-Richtlijn is in de praktijk met instemming ontvangen en een veelgehoorde conclusie is dat de kwalificatieproblematiek én complexe actuariële berekeningen tot het verleden behoren. Wat er voor terugkomt, is volgens ons evenmin eenvoudig. De ontwerp-Richtlijn vraagt, na een kwalitatieve beoordeling van het bestaan van mogelijke verplichtingen aan de pensioen uitvoerder en/of de werknemer(s), om het kwantificeren van die verplich-

tingen en zo nodig het vaststellen van een voorziening. Dat is een jaarlijks terugkerend proces en geldt bovendien voor alle pensioenregelingen. Ook pensioenregelingen die onder de huidige Richtlijn als een toegezegde-bijdrageregeling worden behandeld. Een beoordeling van de administratieve organisatie bij de rechtspersoon is meer dan voorheen van belang, maar dekt maar een deel van het proces. De administratieve uitvoering door de pensioenuitvoerder is ook relevant en dat geldt ook voor de inhoud van de pensioenregeling. Dit vraagt van de accountant directe betrokkenheid bij het pensioendossier van de cliënt.

In dit licht is de huidige Richtlijn zo slecht nog niet. De argumenten waarmee in 2005 de Richtlijn werd ingevoerd, staan nog grotendeels overeind. Het is onmiskenbaar dat er een verschil ontstaat tussen de pensioenlasten die volgens de methodiek van de Richtlijn moeten worden verantwoord en de werkelijke betaalde premies. Maar dat zorgt wel voor een tamelijk gelijkmatig verloop van die pensioenlasten, ook in geval van een eindloon- of geïndexeerde middelloonregeling. Bovendien staat het onderzoeken en waarderen van een grote verscheidenheid aan mogelijke verplichtingen aan de pensioenuitvoerder en/of de werknemers minder op de voorgrond. De ontwerp-Richtlijn biedt het alternatief om (bijvoorbeeld) IAS 19 toe te passen en dat is een overweging waard.

Fiscale gevolgen

De verplichtingen die voortvloeien uit de toepassing van de ontwerp-Richtlijn leiden tot een voorziening op de commerciële balans. Op grond van het Baksteenarrest (HR 26-8-1998) kwalificeren ons inziens deze verplichtingen onder voorwaarden ook als fiscale voorziening. Het treffen van deze voorziening komt in mindering op de met Vpb belaste winst. In verband met de beperkte achterwaartse verliescompensatie van één jaar kan het oppor-tuun zijn om deze voorziening in 2008 maximaal te benutten.

Adviestips

- Als uw cliënt de ontwerp-Richtlijn toepast, zorg er dan voor dat u beschikt over het volledige pensioendossier en dat u inzicht hebt in de status van de juridische documenten en afspraken met werknemers. De ontwerp-Richtlijn moet worden toegepast voor alle soorten van pensioenregelingen en voor alle soorten pensioenuitvoerders.
- Een adequate administratieve organisatie rondom het pensioendossier is een noodzakelijke voorwaarde maar geen garantie voor een correcte uitvoering van de pensioenregeling en het ontbreken van verplichtingen aan de pensioenuitvoerder of werknemer. Richt uw aandacht ook op die aspecten van de uitvoering.
- Maak een goede analyse van omstandigheden die tot verplichtingen kunnen leiden en beoordeel of deze voor uw cliënt aan de orde kunnen zijn. Hanteer voor uw controlepraktijk een uniforme checklist en bedenk ook hoe u uiteindelijk de verplichtingen gaat kwantificeren.
- Bespreek met uw cliënt de voor- en nadelen van de ontwerp-Richtlijn en het alternatief; het toepassen van IAS 19 of een vergelijkbare standaard.
- Bij de beoordeling van de verplichtingen hoort een vergelijking van de gegevens die zijn opgenomen in de salarisadministratie en in de administratie van de pensioenuitvoerder. Een sluitende premie-audit levert niet alleen het noodzakelijke inzicht in de hoogte van de verplichtingen, maar biedt ook een goed handvat voor de bewaking van de administratieve organisatie.
- De pensioenvoorziening kan soms ook in de fiscale balans worden opgenomen. Een reden te meer om nauwgezet de verplichtingen in kaart te brengen en te waarderen. **An**

R. Nass actuaaris AG en drs. J. Borremans zijn partner bij LNBB actuarissen + pensioenconsultants te Soest en Dordrecht, gespecialiseerd in fiscaal, juridisch, actuariel en verzekerings technisch pensioenadvies. www.lnbb.nl.